

Ammatillinen koulutus kohti vuotta 2025

Sidosryhmien näkemyksiä reformista ja tulevaisuudesta

Raija Meriläinen ja Mari Rökköläinen

Johdanto

Kirjoituksessamme tarkastelemme keskeisten sidosryhmien näkemyksiä meneillään olevaan ammatillisen koulutuksen reformiin, erityisesti sen yhteen osaan eli osaamisperusteisuuteen. Teksti perustuu koulutuksen keskeisten sidosryhmien ja vaikuttajien haastatteluihin (Arene ry., EK, AKAVA, MTK, OAJ, SAK, Suomen kuntaliitto, OSKU ry. ja Suomen Yrittäjät). Järjestöjen edustajia pyydettiin kirjoittamaan näkemyksensä ammatillisen koulutuksen nykytilasta ja käynnissä olevasta toisen asteen reformista sekä ammatillisen koulutuksen tulevaisuuden näkymistä vuonna 2025.

Osaamisperusteisuuteen liittyvät säädökset, tutkinnon perusteet ja muut määräykset ovat tulleet voimaan elokuusta 2015 alkaen. Jo 1990-luvulta lähtien on ammatillisen koulutuksen kehittämi-

sessä painottunut tutkintojen uudistaminen työelämälähtöisiksi erityisesti niin, että tavoiteltava osaaminen määritetään työelämässä tarvittavana osaamisena. Myös opiskelijan osaamisen, oppimistulosten arviointia on uudistettu samoista lähtökohdista, jolloin arvioinnin kohteet määritetään työelämän toimintakokonaisuuksista ja tavoitteena on kriteerien perustuminen aitojen työelämätilanteiden osaamisvaatimuksiin. Tämä työelämälähtöinen osaamisen arviointi toteutui ensin aikuisten näyttötutkintojärjestelmässä ja myöhemmin liitettäessä kaikkiin ammatillisiin perustutkintoihin ammattiosaamisen näyttöihin perustuva arviointi. Oikeastaan 1990-luvun uudistusten taustalla on jo 1970-luvun keskiasteen uudistus, jossa luotiin koulutusammattien kokonaisuudet ja jossa linjattiin pitkäksi aikaa toisen asteen kehittämissuunta. (Ammattitutkintolaki 306/1994; Asetus ammatillisesta aikuiskoulutuksesta 812/1998; Meriläinen 2011; Opetusministeriö 2000 ja 2004; Opetusministeriön työryhmien muistioita 14:1999; Rökköläinen 2005, 2011.)

Ammatillisen koulutuksen kehittämis-
haasteena on edelleen pidetty tutkinto-
rakenteen ja tutkintojen työelämävas-
taavuuden vahvistamista ja riittävää rea-
gointikykyä muutoksiin. Tutkintojärjes-
telmää on kehitetty opetus- ja kulttuuri-
ministeriön asettamissa työryhmissä pit-
käjänteisesti (TUTKE 1, 2009 ja TUT-
KE 2, 2012). Nyt tavoitteeksi on refor-
missa asetettu, että tutkintojärjestelmä
muutetaan aiempaa osaamisperusteise-
maksi, joustavammaksi, selkeämmäksi
ja työelämän muuttuviin osaamistarpei-
siin herkemmin reagoivaksi. Kehittämis-
linjaukset kirjattiin sekä tehtiin tarvitta-
vat lainsäädäntömuutokset 2014 ja uu-
distukset saatiin voimaan 2015 syksyl-
lä. (Rasku 2015; ks. myös Opetushallit-
tus 2015; Opetus- ja kulttuuriministeriö
2012.)

Kaiken kaikkiaan ammatillisen koulu-
tuksen reformissa tavoitellaan koulutuk-
sen päällekkäisyyksien poistamista, nuor-
ten ja aikuisten ammatillisen koulutuk-
sen välisten rajojen madaltamista ja toi-
minnan tehostamista uudistamalla tut-
kintojärjestelmää sekä ohjaus- ja rahoit-
usjärjestelmiä. Osaamisperusteisuuden
vahvistaminen liittyy kaikkiin näihin ta-
voitteisiin, mikä edellyttää uusia ajatte-
lu- ja toimintamalleja sekä rakenteellisia
muutoksia koulutuksen järjestämiseen.
Tarkoituksena on tuottaa työelämän ja
yksilöiden tarpeisiin joustavammin vas-
taavaa koulutusta, mutta se joudutaan te-
kemään pienemmillä resursseilla kuin ai-
kaisemmin. (Ks. Hallitusohjelma 2015.)

Vuoden 2025 tulevaisuuden näkymänä
on, että Suomi on maa, jossa tekee mie-
li oppia koko ajan uutta. Suomalaisten
osaamis- ja koulutustaso on noussut, mi-
kä tukee suomalaisen yhteiskunnan uu-
distumista ja mahdollisuuksien tasa-ar-
voa. Suomi on koulutuksen, osaamisen

ja modernin oppimisen kärkimaa. (Ks.
Hallitusohjelma 2015.)

Haastattelumateriaali ja sen tutkinta

Haastattelukyselyyn vastasivat
korkeakoulutettujen työmark-
kinajärjestö AKAVA, ammat-
tikorkeakoulujen rehtorineuvosto Are-
ne ry, Elinkeinoelämän keskusliitto EK,
Suomen Kuntaliitto, Maa- ja metsäta-
loustuottajain Keskusliitto MTK, Ope-
tusalan ammattijärjestö OAJ, Suomen
Opiskelija-Allianssi – OSKU ry, Suomen
Ammattiliittojen Keskusjärjestö SAK ja
Suomen Yrittäjät. Kunkin järjestön yh-
dyshenkilö kokosi omassa organisaatios-
saan vastaukset haastattelun kysymy-
ksiin, jotka oli laadittu reformiin ja osaa-
misperusteisuuteen liittyviin keskeisiin
tavoitteisiin. Vastajat pohtivat yhdeksän
eri kysymyksen avulla, mitä reformi mer-
kitsee, miten ammatillisen koulutuksen
ja työelämän rajapinta muuttuu tai mi-
ten sitä pitäisi heidän mielestään muut-
taa. Järjestöjen edustajia pyydettiin myös
kuvaamaan, miten yksilön osaaminen
rakentuu tulevaisuudessa ja mikä on jär-
jestöjen näkemys koulutuksen järjestäji-
en, työelämän ja työpaikkojen ja yksilön
vastuusta ja tehtävistä osaamisen kehittä-
misessä. Lisäksi järjestöjä pyydettiin luo-
maan kuvaa ammatillisen koulutuksen
tulevaisuudesta. Haastattelu toteutettiin
sähköisellä kyselyllä syksyllä 2015. Saim-
me yhteensä 25 sivua haastatteluaineistoa
yhdeksältä vaikuttajataholta.

Suomessa nämä intressitahot ovat vai-
kuttajia, jotka osallistuva aktiivisesti pait-
si koulutuspoliittiseen keskusteluun myös
uudistusten toimeenpanoon. Keskeis-
ten sidosryhmien näkemykset vaikutta-
vat reformiin ja ammatillisen koulutuk-
sen tulevaisuuteen. Usein vaikuttajahen-

kilöiden sanomiset on löydettävissä myös erilaisista koulutuspoliittisista asiakirjoista ja vaikuttajajenkilöt myös usein keskustelevat keskenään. (Vrt. Meriläinen 2011.)

Haastatteluaineisto antoi mahdollisuuden tehdä vertailuja, miten uudistukseen suhtaudutaan, mitkä seikat uudistuksessa jakavat eri tahojen näkemyksiä sekä nouseeko yhtäläisyyksiä esiin. Mielenkiintomme kohdistui myös siihen, miten eri tahot tulkitsevat reformin keskeisiä tavoitteita ja mitä erityisesti pidetään tärkeänä ja arvokkaana. Ajankohtainen aihe tuotti laajan materiaalin, josta nostamme tähän artikkeliin sekä lainauksia että kokoavaa tekstiä. Menetelmänä on lähdekriittinen tekstintulkinta (ks. esim. Meriläinen 2011). Kiitämme haastateltavia haastatteluaineistosta ja erittäin huolella laadituista vastauksista. Vastausten intensiteetti vahvistaa käsitystämme eri sidosryhmien vahvasta sitoutumisesta koulutuksen kehittämiseen.

Ammatillisen koulutuksen tila nyt

Ammatillisen koulutuksen tilanetta arvioidessaan useimmat vastaajat painottivat niitä ammatillisen koulutuksen piirteitä, joita yleisesti pidetään erityisinä ammatillisen koulutuksen vahvuuksina Suomessa, kuten vetovoimaisuutta, koulutuksen tuottamaa jatko-opintokelpoisuutta ja työelämälähtöisyyttä sekä pitkäjänteinen kehittäminen koulutuksen ja työelämän läheisenä yhteistyönä.

”Ammatillinen koulutus on vuonna 2015 haluttu koulutusmuoto. Hakijamäärät ovat pääsääntöisesti korkeat. Tasavertainen lukiokoulutuksen kanssa jatko-opintojen suhteen...” (Akava)

”Työn muutos, uudet ammatit ja nuorten kiinnostus ammatillista koulutusta kohtaan ovat johtaneet siihen, että ammatillinen koulutus on arvostettua ja haluttua, niin nuorten kuin aikuisten keskuudessa.” (Arene)

”Kansainvälisessä vertailussa on hyvä tunnistaa erityisesti kolme suomalaisen ammatillisen koulutuksen erityispiirrettä: ammatillisen koulutuksen tuottama jatko-opintokelpoisuus, osana ammatillista koulutusta työpaikoilla toteuttava työssäoppiminen ja näyttötutkintojärjestelmä.” (EK)

”Ammatillista koulutusta on viime vuosikymmenten aikana kehitetty pitkäjänteisesti.” (Kuntaliitto)

”Ammatillinen koulutus on laadukasta, ja sitä arvostetaan myös maan rajojen ulkopuolella. Tulevat supistukset kuitenkin horjuttavat tätä mainetta, samoin kuin laatua. Keskustelu koulutusviennistä käy vilkkaana nykyisen hallituksen suojelemaan suhtautumisen myötä.” (OAJ)

”Amis on tänä päivänä aivan todellinen vaihtoehto. Se ei ole hyljeksittyä, se ei ole enää se toinen vaihtoehto. Siihen tulee kannustaa, ja kyllä siihen on kannustettukin. se on mahdollisuus peruskoulun päättäneelle nuorelle, aikuiselle jo tutkinnon omaavalle - miltei kenelle tahansa.” (OSKU)

”Koko tutkinnon muodostumistapa on uudistunut... Tämä mahdollistaa koulutuksen yksilöllistämisen siten, että oppimista voi tapahtua erilaisissa oppimisympäristöissä, myös oppilaitoksen ulkopuolella erityisesti työssäoppimisen.” (SAK)

”Myös erityisesti pk-yrityksiin kohdistuva nk. ”työelämän kehittämis- ja palvelutehtävä” on lisännyt koulutuksenjärjestäjien ja yritysten yhteistyötä.” (Suomen yrittäjät)

”(---) Umpiperät eivät ole esteenä, jos haluaa kouluttaa itseään myöhemmin lisää.” (MTK)

Kaikkien tahojen vastauksista ilmenee arvostus ammatillista koulutusta kohtaan. Ammatillista koulutusta pidetään korkealaatuisena ja vastaajat arvostavat, että ammatillista koulutusta on kehitetty pitkään - jopa pitkäjänteisesti - ja kehitetään edelleen. Myös uusimmat reformiin liittyvät tutkintojärjestelmän muutokset ja osaamisperusteisuuteen siirtyminen mainitaan pääasiassa myönteisinä uudistuksina.

Mutta myös huolta ja kritiikkiä nykytilanteeseen tuodaan esiin. Uhat liitetään luonnollisesti yleiseen taloudelliseen tilanteen heikkenemiseen ja ammatillisen koulutuksen rahoituksen vähenemiseen, mutta muita syitä, esitetään vakavina uhkina ammatillisen koulutuksen myönteisen kehityksen jatkumiselle.

”Kaikki ovat tietoisia rakenteellisten uudistusten tulosta ammatillisen koulutuksen kenttään, mutta toteutustapa ja prosessi ovat olleet epäselviä. (...) Ammatillisen koulutuksen tila on epäselvä. Rahoitusjärjestelmää tai koko toimintaa ohjaavaa lainsäädäntöä ei ole kyetty uudistamaan ja ammatillisen koulutuksen yllä leijuu koko ajan massiivinen menojen säästötarve.” (SAK)

Opiskelijajärjestö ottaa kantaa lähiopetuksen leikkaamisen ja opiskelijoiden ohjauksen vähenemisen seurauksiin.

”Ammatillisen koulutuksen tila on hy-

vin vaihteleva eri oppilaitoksissa ja vaihtelua voi olla myös oppilaitoksen sisällä, opintoalojen välillä. Lähiopetuksesta leikkaaminen näkyy siinä, että opiskelijat ovat vailla opettajaa työhalteissa ja luokissa tai heille tulee jakson päätteeksi tyhjä viikko. Opiskelijat kokevat lähiopetuksen puutteen turhauttavana. Se on myös riski ammattitaidolle ja uhka työelämässä, mikäli ammatitaito kärsii puutteellisen opastuksen vuoksi.” (OSKU)

Myös opettajajärjestö tuo saman huolen esiin:

”Koulutuksen resurssileikkaukset näkyvät erityisesti aikuisopetuksen sektorilla; viidennes aikuisopettajista on työttömänä. Nuorten puolella leikkaukset näkyvät siten, että lähiopetusta on leikattu runsaasti.” (OAJ)

MTK liittyy ammatillisen koulutuksen tilan kehityksen myös yhteiskunnan yleisiin ja alan työelämän rakennemuutoksiin.

”Huolestuttavaa on ollut huomata, miten opettajien täydennyskoulutuksesta säästetään. (...) Tällä hetkellä ammatillinen nuorten koulutus ja aikuisopetus ovat etääntyneet toisistaan. Ammatillinenkin koulutus kärsii turhan suureksi paisuneesta byrokratiasta ja on aika toteuttaa byrokratian purkutalkoot myös tällä sektorilla.” (MTK)

MTK nostaa haastatteluvastauksessaan useampaan kertaan esiin tässäkin lainauksessa mainitun opettajien ja koko opetushenkilöstön osaamisen kehittämisen tarpeen sekä taitavat ja motivoituneet opettajat välttämättöminä myönteisen kehityksen varmistamiseksi.

Kuntaliitto puolestaan toistaa useampaan kertaan haastatteluaineistossa joh-

tamisen merkityksen ja johtamisaamisen varmistamisen tarpeen uudistusten toimeenpanossa.

”Suomessa ammatillisen koulutuksen johtamiskulttuuri on vielä paikon heikko ja opettajan autonomia ylikorostunut. Jotta jokaisen opiskelijan oikeus ja mahdollisuus saada uudistusten mukaisesti toteutettua ammatillista koulutusta riippumatta missä hän opiskelee ja kuka häntä opettaa toteutuu, uudistusten käytäntöön vientiin tulisi jatkossa kiinnittää entistä enemmän huomiota. Tämä vaatii ammatillisen koulutuksen johtamiskulttuurin jatkuvaa kehittämistä.” (Kuntaliitto)

Myös Akavassa pidetään tärkeänä hyvää muutosjohtajuutta ja henkilöstöjohtamisen merkityksen nähdään korostuvan. Samoin Elinkeinoelämän keskusliitto näkee muutostarvetta toimintakulttuurin kehittämisessä. Sen mukaan organisaatio- ja järjestelmäkeseisistä toimintakulttuurista tulisi siirtyä asiakaslähtöiseen toimintakulttuuriin, mikä haastaa myös ammatillisen koulutuksen johtamisen ja ammatillisen opettajuuden uudistumaan.

Arenassa nähdään ammatillisen koulutuksen merkittävimpien haasteiden aiheutuvan osaamistarpeiden monimuotoistumisesta ja työn ennakoitua nopeammasta muutoksesta sekä siitä, että suuri määrä hakeutuu korkeakuluopin-toihin ammatillisen toisen asteen tutkinnon jälkeen. Myös EK tuo esiin työelämän muutosvauhdin, joka haastaa ammatillisen koulutuksen uudistumaan.

Yrittäjäjärjestö ei pidä ammatillista koulutusta vielä riittävän työelämälähtöisenä; koulutus ei pysty vastaamaan yritysten tarpeisiin riittävän tehokkaasti. Järjestö on myös muita epäilevämpi am-

matillisen koulutuksen vetovoimaisuudesta:

”Edelleen toteutetaan koulutusta menneisyyden työmarkkinoille. Ammatillinen koulutus on jäänyt työmarkkinapolitiikan panttivangiksi. Muutoksia ei ole uskallettu toteuttaa määräysvallan menettämispelon vuoksi. Tämä on johdannut resurssien huonoon suuntaamiseen. Tuloksena on ammatillisen koulutuksen vetovoiman ja tulosten vähittäinen hiipuminen ja kouluttamattomien, työttömien nuorten määrän lisääntyminen”. (Suomen Yrittäjät)

Opiskelijajärjestö Osku tuo muita enemmän esiin ammatillisen koulutuksessa olevan polarisaation, eriytymiskehityksen, jonka se näkee jo käynnistyneen sekä ammatillisen koulutuksen kyvyttömyyden tukea yksilöllisiä opintopolkujia:

”...Ammatillisessa koulutuksessa näkyy polarisaatio hyvin vahvasti: amikseen tullaan todella hyvillä keskiarvoilla ja opiskelutaidoilla, ja toisaalta myös hyvin heikosti menneen peruskoulun pohjalta, jolloin aivan perustavanlaatuisissa taidoissa (luku-/laskutaito) on puutteita ja koulu joutuu toimimaan myös sosiaalitoimistona, poliisina jne. Amiksessa nämä ääripäät tuntuvat olevan vuosi vuodelta kauempana toisistaan (---).” (OSKU)

Haastatteluaineiston pohjalta voi todeta, että ammatillisen koulutuksen nähdään kehittyneen menestyksekkäästi ja kehittämistyössä on saavutettu paljon hyviä asioita. Haastatteluaineisto vahvistaa sitä käsitystä, että ammatillista koulutusta on kehitetty ja kehitetään opetushallinnon, poliittisten päättäjien ja eri sidosryhmien yhteistyönä. Meneillään olevaa tutkintojärjestelmän uudistamista seurataan tiiviisti ja sen merkitystä on pohdittu näissä eri järjestöissä jo paljon, vaikka

uudistus on astunut voimaan vasta äskettäin, elokuussa 2015. Vaikka ammatillisen koulutuksen kehitysaskeliin ollaan pääasiassa tyytyväisiä, ei mikään tahoida myönteisen kehittymisen jatkumista selvyytenä. Muutosvaiheen haasteina eri intressitahot näkevät paljon samoja asioita, mutta ne painottavat toisistaan poikkeavia asioita. Kaikki tahot pitävät tärkeänä, mutta vaativan haasteena, yksilöllisten koulutuspolkujen toteutumista.

Ammatillisen koulutuksen reformin merkitys

Seuraavassa tarkastellaan, miten eri intressitahot suhtautuvat ammatillisen koulutuksen reformiin ja sen merkitykseen ammatillisen koulutuksen tulevaisuuden kehityksessä. Reformin ajatellaan sekä tuovan uusia mahdollisuuksia että purkavan entistä hyvää.

Suomen Yrittäjissä suhtaudutaan reformiin erityisen myönteisesti, eikä juurikaan tuoda esiin mitään kielteistä siihen liittyvää. Yrittäjäjärjestössä reformi nimitään koulutusjärjestelmän ”toiseksi mahdollisuudeksi”:

”Koulutuksessa puhutaan usein ”toisen mahdollisuuden suomisesta opiskelijalle”. Ammatillisen koulutuksen reformi on koulutusjärjestelmälle uusi mahdollisuus oikaista huono kehitys. (...) Etusijalle pitää asettaa laatu, ei säästöt. Laadukas koulutus on myös tehokasta. Reformi tarkoittaa koulutuksen keskusjohtoisuudesta siirtymistä paikallisuuteen, yrityskohtaisuuteen ja yksilölliset tarpeet huomioimiseen.” (Suomen Yrittäjät)

Reformin toteuttamisen keinona yrittäjäjärjestössä pidetään, rahoitusmallia, jonka avulla voi palkita laadusta, tehokkuudesta ja koulutuksen vaikuttavuudesta. Koulutuksen järjestämisen tulee olla

joustavaa sekä yksilön ja yrityksen tarpeet huomioivaa. Koulutuksen painopiste on työpaikalla tapahtuvassa oppimisessa ja koulutus ja työelämän kehittäminen liittyvät läheisesti toisiinsa. Yrittäjäjärjestö korostaa nuorten oppisopimuskoulutusta ja koulutusopimusta sekä oppipoika-kisällimestari – oppimismallia ammatillisen koulutuksen keskeisenä toteuttamistapana. (Suomen Yrittäjät)

SAK:n vastauksessa ammatillisen koulutuksen reformi nimetään ”megaluokan uudistukseksi”, jossa muuttuu kokonaisvaltaisesti koko ammatillisen koulutuksen järjestäminen ja sen ohjaus, lainsäädäntö ja rahoitusjärjestelmä ja järjestäjaverkko. SAK kehottaa reformin valmistelussa ottamaan oppia aiemmista isoista kokonaisuudistuksista, jottei uudistus vesity. SAK:n kannanotossa pidetään olennaisena, että *”uudistuksessa huolehditaan koko väestön kouluttamisesta, myös esimerkiksi vaikeasti työllistyvien ja vaikeuksissa olevien nuorten ammattiosaamisesta”*. Yksilöllisten ja yrityskohtaisten taitojen rinnalla korostetaan perustaitojen ja elinikäisen oppimisen valmiuksien takaamista kaikille. Myös SAK toteaa työssä oppimisen painottuvan entisestään, mutta enemmän toimialakohtaisesti kuin aiemmin. Sen mukaan *”työssä tapahtuvaa oppimista olisi hyvä tarkastella myös eri toimialojen ja ammattien tarpeista. Työssäoppimista voitaisiin jatkossa kehittää ja laajentaa toimialakohtaisesti. Tällainen kehittämistyö vaatii myös uudenlaista yhteistyötä koulutuksen ja työelämän toimijoilta.”* (SAK)

EK korostaa vastauksessaan melko lailla samanlaisia asioita kuin yrittäjäjärjestö. Myös se näkee keinoksi rahoitusmallin, jossa on riittävän suuri painotus koulutuksen vaikuttavuudella ja työllistymisellä. Myös työelämäyhteistyötä ja koulutuksen järjestäjien ja yritysten kumppanuu-

den merkitystä painotetaan, mutta EK esittää aivan omanlaisensa ehdotuksen erikoistumista ja erityisiä kehittämistehtäviä painottavasta koulutuksen järjestämisestä:

”(...) jokaisen koulutuksen järjestäjän (tulisi) profiloitua ja erikoistua siten, että koulutuksen järjestäjillä on erilaisia kehittämissivastuita ja – rooleja sekä valtakunnallisten koulutustehtävien etä työ- ja elinkeinoelämän eri osaamisalojen kehittämissivoolien kautta. Näitä rooleja voisivat olla esimerkiksi jonkin osaamis- tai koulutusalan valtakunnallinen kehittämissivotehtävä, osaamisalan ammattiosaamisen huippuvalmennuksen tai valtakunnallisen kehittämissivohankkeen koordinaativastuu ja yhteistyössä ammattikorkeakoulun ja alueen pk-yritysten kanssa toteutettava paikallisen tutkinnon osan kehittäminen. Vain erikoistumalla, yhteistyöllä ja sopimalla työnjaosta koulutuksen järjestäjien kesken, voidaan varmistaa niukkenevien resurssien puitteissa työelämän tarpeita vastaa koulutustarjonta ja koulutuksen järjestäjäverkko, joka tukee ja palvelee koulutuksen eri kohderyhmiä ja eri toimialojen osaamistarpeita.” (EK)

Sen sijaan toisin kuin yrittäjäjärjestö, EK painottaa ensisijaisena valtakunnallista koulutustarjonnan suunnittelua.

Kuntaliitto toteaa, että reformi on mahdollisuus luoda uudenlaista tulevaisuutta, mutta hankaluutena on uudistukseen kytketyt merkittävät säästöt. Reformin merkitys on erityisen suuri kunnille ja alueille. Erityisenä muutoksena nostetaan esiin työvoimapolitiittinen koulutus, joka tulee opetus- ja kulttuuriministeriön hallinnon alle. Muutos edellyttää yhä enemmän asiakkaiden tarpeisiin vastaamista ja sitä, että myös työnantajat ja työpaikkaohjaajat hyötyvät yhteistyöstä

ammattillisen koulutuksen kanssa. Myös Kuntaliitto näkee oppisopimustyyppisen mallin uudistuksen toteuttamistapana. ”2+1 -mallia, jossa opintojen alkuvaihe toteutetaan oppilaitosmuotoisesti ja loppuvaihe oppisopimuskoulutuksena tulisi kehittää systemaattisesti. Oppilaitosmuotoisen opiskelun työssäoppimisjaksot voisivat toimia oppisopimuskoulutuksen ennakkojaksoina”. Myös kuntaliiton vastauksessa korostuu yksilöllinen osaamisen kehittäminen sekä perustietojen ja elinikäisen oppimisen avaintaitojen antaminen koulutuksessa. (Kuntaliitto)

MTK pitää reformissa erityisen tervetulleena nuorten koulutuksen ja ammatillisen aikuiskoulutuksen lainsäädännön yhteensovittamista:

”Parhaimmillaan nuorten ja aikuisten koulutuksen jopa käytännön toteutuksen yhdistäminen joiltain osin tuo sekä säästöjä että myös mahdollisuuksia uudelleenlaisen pedagogiikan käyttöönottoon.”

MTK:n painottaa, että ammatillisen koulutuksen rahoituspohja tulee luoda kaikkia aloja tasapuolisesti kohtelevaksi. (MTK)

Akava painottaa, että sirpaleinen koulutuksenjärjestäjäkenttä muuttuu, jolloin reformi merkitsee:

”toimipisteiden vähenemistä, lähikoulutusperiaatteen muutosta, koulutusohjelmien sisältöjen tarkastelua, työnjakoa ammatillisen kouluttajien järjestämissivokoston sisällä (koulutusohjelmatarkastelua), koulutusohjelmien kehittämistä ja työelämän yhä vahvempaa kytköstä oppimiseen.” (Akava)

Vaikka Akava vastauksessaan toteaa, että työelämän toimijoiden pitää aktiivisesti olla mukana edistämässä nuorten työelämätaitoja, se korostaa koulutuksen sivistystehtävää ja painottaa jatko-opinto-

mahdollisuuksien turvaamista:

”Ymmärrettävä, että koulutuksella on myös sivistystehtävä (...). Jatko-opintomahdollisuudet on taattava koulutusmuodosta tai suoritustavasta riippumatta.” (Akava)

Akavan kannanotossa korostuu ylipääntänsä läpäisevästi yksilön tarpeiden huomioiminen sekä motivointi ja kannustaminen koulutuksessa. Yksilöllisyys on tärkeää paitsi opintojen aikaisessa ohjauksessa myös koko työuran ajan.

Arene toteaa vastauksessaan reformin olevan ”raja-aitojen purkamista”. Raja-aidat madaltuvat nuorten ja aikuisten koulutuksen välillä, samalla toiminta ja talous uudistuvat. Se vertaa muutosta ammattikorkeakoulujen läpikäymään muutokseen. Myös Arenen vastauksessa korostuu yksilöllisyys ja elinikäisen oppimisen taidot, mutta erityisen vahvasti työelämäkumppanuudet.

”(...) Ammatillisen koulutuksen tulee kehittää ja uudistaa työelämää ja työelämäkumppanuuden tulee puolestaan olla vahvasti esillä ammatillisessa koulutuksessa. Sen sijaan, että meillä on vain yksittäisiä toimintoja työelämän kanssa (esim. harjoittelu, työssäoppiminen), on toiminta menossa selkeästi enemmän ns. työelämä kumppanuuden suuntaan, jossa rajapinta rakentuu strategisemmin ja yhteisistä tavoitteista lähtien.” (Arene)

OAJ on erittäin kriittinen pohtiessaan reformin merkitystä. Se ei pidä tilannetta aitona kehittämisenä, koska uudistukseen ei suunnata lainkaan resursseja, vaan ainoastaan rajuja rahoituksen leikkauksia ammatillisesta koulutuksesta. OAJ esittää, että on valittava kahden vaihtoehdon välillä; Uudistus tulee tehdä joko pitkällä ajanjaksolla ammatillisen koulutuksen

sisällöt ja tavoitteet lähtökohtana tai vähentää ammatillisen koulutuksen määrää ja samalla laskea sen laatua ja tavoitteita ja näin sopeuttaa ammatillinen koulutus uuteen rahoitustilanteeseen.

”Joka tapauksessa reformissa tulee huolehtia siitä, että jatkossa suurempi osa resursseista käytetään ammatillisen koulutuksen päätehtävää eli ammatillisen osaamisen kartuttamiseen, ohjaukseen ja opetukseen.” (OAJ)

OAJ painottaa, että samat osaamista-voitteet tulee saavuttaa niin oppilaitosympäristössä kuin työelämässä tapahtuvassa opetuksessa.

”Opettajien on jatkossa oltava enemmän mukana työssäoppimista ohjaamassa ja koordinoimassa, koska opetuksellisista ja laadullista tavoitteista ei tule tinkiä.” (OAJ)

OSKU on kriittinen uudistuksen valmistelua kohtaan. Järjestössä on koettu, että reformin valmistelussa on kuultu opiskelijoita vähemmän kuin muita tahoja ja uudistusta on tarkasteltu enemmän koulutuksen järjestäjien ja lainsäädännön kannalta kuin kuultu opiskelijoita ”kokemusasiantuntijoina”. Kuitenkin järjestö näkee reformin ennen kaikkea mahdollisuutena tehdä asioita uudella innovatiivisella tavalla kannustaen muun muassa joustaviin ja yksilöllisiin opintopolkuihin. Leikkauksista se toteaa, että uudistus pitää toteuttaa perusteellisesti eikä ”juustohöylällä” eikä mekaanisesti opetustunteja vähentämällä. Se kannattaa tuloksellisuusrahoituksen vahvistamista:

”Tuloksellisuusrahoitusosa voisi olla paljon nykyistä kolmea prosenttia huomattavasti suurempi, jopa 10 %. Tuloksellisuutta pitäisi mitata erityisesti valmistumisen jälkeisen työllistymisen osalta: tällöin ei myöskään koulutettaisi aloille, joilta ei ole realistisia mahdollisuuksia

sia työllistyä. Oppilaitoksille tulee luoda kannustimet toteuttaa aidosti yksilöllisiä opintopolkuja, jotta nopeammin valmistuvilta saadaan vapautettua resursseja niitä tarvitseville”. (OSKU)

Opiskelijajärjestössä toivotaan, että reformi aidosti merkitsee tutkintojen helpompaa yhdistelemistä ja laajemman ammattitaidon hankkimisen mahdollisuutta. Myös innovaatio toiminnan ja yrittäjyyskasvatuksen tulee olla kaikkien ”amisten” ulottuvilla. Osku ehdottaa, että oppisopimuskoulutuksen rinnalle voitaisiin luoda uusi nuorille paremmin sopeva järjestelmä. Osku on myönteinen myös sille, että oppisopimuksessa voidaan nuorelle maksaa alempaa palkkaa, jota nostetaan sitä mukaan kuin osaaminen karttuu.

Yhteistä eri tahojen näkemyksissä on työpaikalla tapahtuvan koulutuksen painottaminen ja pitäminen hyvänä asiana. Mutta sitä ei painoteta kuitenkaan erityisen paljon huolimatta siitä, että reformissa työpaikalla tapahtuvan oppimisen lisääminen on nostettu keskeiseksi tavoitteeksi. Niin sanottu 2+1 -malli on yksi harvoista uusista koulutuksen ja työn yhdistämisen malleista, joka mainitaan. Sekään ei ole enää aivan uusia ideaa, koska sitä on ehditty jo pilotoida. Mitään aivan uusia ratkaisuja ei mikään taho tuonut esiin esimerkiksi joustavista toteuttamistavoista.

Osaamisen rakentuminen ja työelämän rajapinta

Miltei kaikki tahot painottivat vastauksissaan elinikäisen oppimisen periaatteiden, oppimaan oppimisen ja jatkuvan oppimisen taitojen merkitystä osaamisen kehittämisen perustana. Myös omaa motivaatiota ja halua oppia ja kokeilla uutta ja

kehittyä painotettiin. Yhteistä oli myös, että oppimista ja osaamisen kehittymistä nähdään tapahtuvan monenlaisissa oppimisympäristöissä ”kouluympäristön” ja koulutuksen ulkopuolella, työtehtävissä, harrastuksissa, vapaa-ajalla ja monenlaisissa verkostoissa. Useissa vastauksissa tuotiin esiin, että substanssiosaamisen tai ammattiosaamisen lisäksi tulevaisuudessa entisestään painottuvat vuorovaikutustaidot, sosiaaliset taidot, tiedonhankkimistaidot ja itsensä johtaminen ja muut yleiset ”työelämätaidot”.

Seuraavat lainaukset kuvaavat sitä, miten eri tahot näkevät osaamisen rakentuvan. Vastauksista on poimittu kohdat, joissa tulee esiin koulutuksen ja työelämän suhde, perustaitojen oppimisen ja työssä oppimisen rajapinta ammatin oppimisessa ja ammatinhallinnassa. Miltei kaikkien tahojen vastauksissa todetaan peruskoulun keskeinen tehtävä vahvan perustan luomisessa oppimiselle. Pääasiassa ajatellaan nykyisen koulutusjärjestelmän ja – tasojen säilyvän, vaikka nuorten ja aikuisten koulutuksen mahdollinen lähentyminen otettaisiin mielellään vastaan. Osaamisen kehittymisen nähdään jatkuvan työelämässä. Työelämän roolin nähdään jonkin verran vahvistuvan, joskin työelämän ja koulutuksen välistä muutosta pohditaan melko vähän. Uutena mallina tuodaan esiin kumppanuuksia ja asiantuntijaverkostoja, joissa toisaalta osaaminen hankitaan ja jotka toisaalta luovat uusia osaamisvaatimuksia.

”Perusopetuksen tehtävänä ja roolina on antaa valmiudet elinikäiseen oppimiseen sekä herättää nuoren kiinnostus omasta tulevaisuudestaan. Ammattiosaamisen osalta perustutkinto antaa ammatillisen perusosaamisen, jota syvennetään ammatti- ja erikoisammatt-

titutkinnoilla sekä niiden osilla. Ammatillisen koulutuksen tehtävänä on tunnustaa yksilön osaaminen ja näyttötutkintojärjestelmässä se on mahdollista tunnustaa tutkintoina ja niiden osina. Näyttötutkintojärjestelmän keskeinen periaate on, ettei sillä missä osaaminen ole hankittu ole merkitystä, vaan eri tavoin hankittu osaaminen yhtä arvokasta” (EK)

”Aikuisten ammatillisen koulutuksen tulisi nykyistä täsmällisemmin vastata tutkinnon osien kautta yksilön ja työelämän osaamistarpeisiin”. (Kuntaliitto)

”Perusta oppimiselle ja osaamiselle luodaan kotona ja varhaiskasvatuksen aikana. (---) Jokaisen työnantajan on tuettava osaamisen kehittämistä ja liitettävä se osaksi työtehtäviä. (---) Työelämä tulee olemaan tiiviimmin mukana koulutuksen suunnittelussa ja toteutuksessa. Yhteistyö ja verkostomainen rakenne luovat uudenlaista toimintakulttuuria, joka synnyttää innovaatioita ja uusia osaamistarpeita.” (OAJ)

”Ammatillinen osaamisen perustan muodostaa työelämätaidot, sitä täydentää alakohtainen ammatillinen osaaminen sekä työkohtainen osaaminen. (---) Yksilö joutuu entistä enemmän huomiomaan ja sovittamaan omaa osaamistaan työpaikkakohtaisiin osaamisvaatimuksiin. Oppipoika-kisälli-mestari – oppimismalli on edelleen osaamisen rakentumisen perusta.” (---) (Suomen Yrittäjät)

”Oma asenne, muodollinen koulutus ja työn järjestelmällinen kehittäminen vaikuttavat ja nivoutuvat yhteen osaamisen kehittymisen kanssa.” (AKAVA)

Osaamista rakennetaan erilaisissa työ-

elämän asiantuntijaverkostoissa, vertaisten oppimistilanteissa, sosiaalisen median oppimistiloissa jne. Selvää on, että elinikäinen oppiminen on keino vastata kaikkiin niihin osaamishaasteisiin, mitä tämän päivän muuttuva työ tuo tullessaan. (Arene)

Eri tahojen vastauksissa ei ollut suuria eroja. Vastauksissa ei myöskään selkeästi tullut esiin, mitä uutta erityisesti reformi tuo siihen, miten osaaminen syntyy ja tuotetaan ja mitä muutoksia reformin toteuttaminen edellyttää nykyiseen järjestelmään tai miten varmistetaan, että koulutus synnyttää tulevaisuudessa tarvittavaa osaamista. Vaikka useat tahot painottivat työelämän roolin muuttuvan ja vahvistuvan, ei vastauksissa tuotu esiin, miten työelämän osuus muuttuu.

SAK:n vastauksessa on kriittisyyttä ja epäilyä nykyistä järjestelmää kohtaan; järjestö on erityisen huolissaan perustaidoista:

”Perustaitojen merkitystä usein vähätellään ammatillisessa koulutuksessa ja vannotaan ammatillisen osaamisen nimiin, jopa tutkinnon osa näyttäisi monien mielestä olevan riittävä perusta työelämään siirtymiseksi. Ammatti- ja erikoisammattitutkinnoissa ei ole juurikaan sisältöjä, joissa testattaisiin perustaitojen osaamista. Huteralle pohjalte rakennettu osaaminen ei kuitenkaan kestä, minkä seurauksena muutokset työelämässä kohtelevat rajuimmalla niillä, joilla on heikot perustaidot.” (SAK)

Myös opiskelijajärjestö on kriittinen.

”Kun oppimista siirretään tulevana vuotena työpaikoille, riittävä ohjaus ja tuki tulee varmistaa, eikä sysätä vastuuta opiskelijoista vain työelämälle. Se ei ole oikea tie”. (OSKU)

MTK näkee osaamisen kehittymisen perustuvan yksilöllisille poluille ja työ-
sääppimispaikkojen valinnoille:

*”Yksilön osaaminen rakentuu hyvin erilaisista poluista riippuen esimerkiksi siitä, minkälaisia työssäoppimispaikkoja hän koulutuksen aikana valitsee. (---) Osa maatiloista on lisäksi monialaisia ja niissä harjoitetaan yrittäjyyden eri muotoja. Riippuen opiskelijan aktiivisuudesta ja valinnoista yksilöllisen opin-
topolun voi rakentaa joko monipuoliseksi tai erikoistuvaksi”. (MTK)*

Yksilön vastuu osaamisen rakentamisessa

Kaikkien vastaajien yhtenäinen näkemys oli, että jokainen niin nuori ammatillisia opintojaan aloittava kuin jo aikuinen opiskelija on vastuussa osaamisensa ja opintojensa rakentamisesta. Akava linjasi kantaansa seuraavasti: *”Aikuiselta voi ja pitää odottaa työmarkkinakelpoisuuden ylläpitämistä – oman osaamisen arviointia ja osaamisen ylläpitoa.”* Yksilön vastuun ottaminen edellyttää kuitenkin yhteiskunnan mahdollistavaa toimintaa eli tietoa, ohjausta sekä joustavaa koulutusjärjestelmää.

Osaamisensa rakentamisessa järjestöt korostivat motivaatiota SAK:n tapaan seuraavasti: *”Oppimismotivaation on löydettävä itsestä ja oppiakseen uutta on mentävä epämukavuusalueelle. Mutta yhteiskunnan vastuulla on rakentaa koulutusjärjestelmästä tasa-arvoinen ja oikeudenmukainen.”* Vastaajat kuvasivat tulevaisuutta siten, että yksilön osaamisen rakentamisen reitit ovat erilaisia ja eripituisia, jolloin ammatillaiseksi valmistuminen vaihtelee. Tämän seurauksena voi olla koulutustason ja tutkinnon merkityksen pieneminen, mikä voi merkitä osaamis-
perusteisuuden korostumista, erityisesti

perustuen aiemman opitun tunnustamiseen.

Opettajien ammattijärjestö totesi: *”Oppimaan oppimisen taidot ja yleistaidot on oltava kunnossa, jotta ammatillista osaamista voidaan syventää ja suunnata alati muuttuvassa työelämässä.”* Työelämän läsnä olo osaamisen rakentamisessa kasvava vastaajien mukaan, jolloin yhteiskunnan ja työelämän tulee yhdessä rakentaa puitteet, joissa yksilöt kehittävät osaamistaan henkilökohtaisten kehittämistarpeiden pohjalta. Vastaajista Suomen yrittäjät nosti esille selkeästi yksilön vastuun ja totesi: *”Yhteiskunta voi kuitenkin vaatia vastikkeellisuutta tarjoamalleen tuelle.”*

Koulutuksen järjestäjä vastuu yksilön osaamisen rakentamisessa

Järjestöjen vastaukset ovat hyvin samankaltaisia ja niissä nousevat esille yksilön tarve ja vapaus kehittää omaa urapolkuaan sekä työelämän että jokaisen oman kehittymistarpeen näkökulmasta. Toinen saman sisältöisiä vastauksia tuottanut kokonaisuus oli yksilön ohjauksen tarve, josta Akava totesi seuraavasti: *”Oppilaitokset ottavat enemmän vastuuta opiskelijoiden työllistymisestä.”* Jotta edellä mainittu tavoite voi toteutua se tarkoittaa muun muassa koulutuksen jatkuvaa kehittämistä. Vastaajien mukaan ohjausta tarvitaan niin oppilaitoksissa, työpaikoilla kuin uran eri vaiheissa. Ohjaukseen voi vastaajien mukaan sisältyä MTK:n asettama tavoite:

”Erityisesti tulisi varmistaa oikeanlaisen asenne työhön ja tukea sosiaalisia valmiuksia.” (MTK)

Yksilön rakentaessa omaa oppimispolkuaan oppimisympäristöllä ja opettajilla on suuri vastuu osaamisen tukemisessa

ja vahvistamisessa. OAJ linjasi asia kokonaisuutta seuraavasti:

”Onnistuminen edellyttää toimijoiden sitoutumista yhteisesti asetettujen tavoitteiden saavuttamiseen. Opettajien osaaminen varmistaa opetuksen ja ohjauksen ajanmukaisuuden.” (OAJ)

Oppimisympäristöt ja työelämä ovat ammatillisessa koulutuksessa erilaiset riippuen ammattialasta. Elinkeinoelämän liitto linjasi asia seuraavasti:

”Koulutuksen järjestäjillä on myös keskeinen rooli osaamistarpeiden ennakoinnissa. Yksilön, koulutuksen järjestäjien ja työelämän vastuut täydentävät toisiaan.” (EK)

Suurin osa vaikuttajajärjestöistä näki tulevaisuuden ammattien ja osaamistarpeet ennakkoinnin keskeiseksi haasteeksi, jotta suomalainen ammatillinen koulutus säilyy edelleen arvostettuna ja laadukkaana.

Ennakointi, laatu ja johtaminen nähtiin toimintana, jota jokaisen koulutuksen järjestäjän tulee tehdä aktiivisesti. Prosessin hallinnan näkökulmasta seurannan ja tulosten arvioinnin tulee olla osa koulutuksen arkipäivää. Vastauksissa nousi ajatus vastuusta siten, että julkisella rahoituksella tuotetun koulutuksen on vastattava muuttuvan työelämän tarpeisiin, mitä Kuntaliiton kuvasi seuraavasti:

”Ammatillisen koulutuksen järjestäjän tulee myös huolehtia siitä, että julkisella rahoituksella tuotettu koulutus tukee tehokkaasti ja taloudellisesti yhteiskunnan koulutukselle asettamia tavoitteita.” (Kuntaliitto)

Työelämän ja työpaikkojen vastuu

Työelämä nähtiin kaikissa vastauksissa osana ammatillista koulutusta, mutta vastuun koulutuksesta todettiin olevan koulutuksen järjestäjillä, joiden tehtävänä on Akavan mukaan:

”Vastuullinen yhteistyö... vuoropuhelu... kehittämistoiminta... sivistystehtävä, ei vain työvoiman tuottaminen tiettyyn tehtävään tietylle yritykselle.” (Akava)

SAK:n vastauksen voi nähdä ikään kuin jatkan Akavan ajatusta. Sen mukaan:

”Mielestämme työelämän osapuolilla niin työpaikoilla kuin valtakunnan tasolla on vastuullinen rooli tuoda tietoa työelämän muutoksista sekä kehittää koulutusta tiiviissä yhteistyössä koulutuksen toimijoiden kanssa. Tässä meillä on varmasti vielä paljon myös kehitettävää. Ammatillisen koulutuksen reformi tarjoaa hyvä tilaisuuden mieltä myös tätä kehittämistyötä uudella tavalla.” Vastaukseen sisältyy käynnissä oleva koulutuspolitiikan muutos, mikä nähdään mahdollistajana. (SAK)

Yhtenäistä näkemystä kuvaa hyvin OAJ vastaus:

”Jatkossakin koulutuksenjärjestäjän tulee olla kokonaisvastuussa ammatillisen koulutuksen toteuttamisesta eli sillä pitää olla valta, vastuu ja resurssit koulutuksen toteuttamiseen. Yhteistyön työelämän kanssa tulee perustua symbioosiin eli että molemmat osapuolet kokevat hyötyvänsä tästä yhteistyöstä. Koulutuksenjärjestäjän tulee pitää huoli, että toiminnassa saavutetaan koulutukselliset osaamistavoitteet ja että vastuut ja velvollisuudet hoidetaan säästöjen edellyt-

tämällä tavalla. Koulutuksenjärjestäjä päättää, missä määrin kussakin tapauksessa opetusta ja ohjausta voidaan siirtää työpaikalle. Kysymyksessä on eräänlainen alihankinta tilanne, jossa kuitenkin koulutuksen järjestäjällä on kokonaisvastuu osaamistavoitteiden saavuttamisessa. Yhteistyön päätavoitteena tulee aina olla koulutuksen ja oppimisen edistäminen.” (OAJ)

Kuntaliitto ja Suomen yrittäjät nostivat esiin vastauksissaan muita enemmän yritysten oman henkilöstön osaamisen. Kuntaliiton mukaan: *”Työelämällä on myös mahdollisuus ja vastuu oman alansa tulevaisuuden osaajien (työntekijöiden) osaamisen rakentamisessa yhteistyössä ammatillisen koulutuksen järjestäjien kanssa.”* Suomen yrittäjien vastauksen linja on samankaltainen ja sen mukaan: *”Yritysten ja työelämän tehtävä on tuottaa palveluita tai tuotteita kestävästi ja kilpailukykyisesti. Välineenä tähän on osaavat työntekijät ja johto. Pystyäkseen toimimaan kilpailukykyisesti, yrityksen on nähtävä osaaminen strategisena investointina, jota tulee toteuttaa pitkäjänteisesti.”*

Elinkeinoelämän keskusliitto totesi seuraavasti: *”Työelämällä, työnantajilla ja työpaikoilla on suuri vastuu kertoa osaa mistarpeista ja odotuksista ammatillista koulutusta kohtaan. Työelämä on ammatillisen koulutuksen kumppanina työuran alkuvaiheen tai työuran aikaisen osaamisen koulutustehtävässä esimerkiksi ammatinvaihtajien kohdalla tai työttömien koulutuksessa... Ei pidä myöskään unohtaa työelämän roolia opettajien osaamisen kehittämässä tarjoamalla opettajien työelämäjaksoja ja elinkeinoelämän edustajien osallistumista koulutuksen järjestäjien päätöksentekoon esimerkiksi koulutuksen järjestäjien hallituksissa.”*

Millainen Suomen ammatillinen koulutus on vuonna 2025?

Vastaukset kysymykseen, millainen Suomen ammatillinen koulutus on vuonna 2025, olivat lähtökohdiltaan positiivisia ja kaikki vastaajat näkivät enemmän mahdollisuuksia kuin uhkia. Myöskään vastakkainasettelua ei vastauksissa ollut luettavissa, mikä kertoo vahvasta tahtotilasta ja sitoutumisesta ammatillisen koulutuksen uudistamiseen ja sen myötä sen tulevaisuuteen. Kaikkien vastauksien linja rakentuu yhteistyölle ja vastuunjaolle, jossa opiskelija, oppilaitos ja työelämä tekevät yhdessä.

Arenen vastauksessa ilmenee yhteistyö oppimisen edistämiseksi:

”Tässäkin korostaisin vuoropuhelua ja yhteistyötä työelämän, oppilaitoksen ja opiskelijan välillä. Tavoitteita on hyvä täsmentää sitä mukaan kun oppimista tapahtuu. Yleensäkin oppimisen pitäisi aina ”ruokkia” uutta innostusta ja auttaa opiskelijaa tunnistamaan omia vahvuuksiaan ja sitä, missä olisi vielä kehitettävää/opittavaa.” (Arene)

SAK:n vastauskin jatkaa enemmän mahdollisuuksien kuin uhkien esittämisellä:

”Toivomme, että ammatillinen koulutus on kyennyt ratkaisemaan useimmat yhteiskunnan sille asettamista visaisista tehtävistä, vaikka julkinen rahoitus on kohdellut sitä kaltoin.” Vastaukseen on auki kirjoitettu myös valtion varsin suuret ja suoraan ammatilliseen koulutukseen kohdistuvat budjettileikkaukset. (SAK)

MTK:n vastaus toimii esimerkkinä siitä, kuinka oppilaitosverkon muutos nähtiin vastaajien joukossa. Sen mukaan:

”Koulutuksen järjestäjiä on yhä vähemmän, mutta jäljelle jääneet ovat laadukkaita ja monipuolisia. Ammattikoulutuksen reformin myötä oppilaitokset toimivat tehokkaammin ja työskentelevät yhä kiinteämmässä yhteistyössä alan ammattikorkeakoulujen ja alueellisten tutkimuslaitosten kanssa.”

OAJ:n mukaan:

”Tutkintoon johtava ammatillinen aikuiskoulutus ja nuorten ammatillinen peruskoulutus lähentyvät uuden ammatillisen koulutuksen lain myötä. Koulutus on moduulipohjaista siten, että opiskelija voi valita moduuleja eri koulutusmuodoista. Tämän vuoksi pedagogiikan kehittäminen kaipaa uusia ratkaisuja. Ohjauksen rooli korostuu. Resurssien niukkuuden vuoksi ohjausta ei välttämättä ole tarpeeksi riittävästi, ja tämän vuoksi opiskelijalta vaaditaan enemmän itseohjautuvuutta.” Vastauksesta on luettavissa valtioneuvoston ammatillisen koulutuksen reformi, jossa OAJ:n mukaan pitäisi pystyä ratkaisemaan joustavuus ja resurssien niukkuus. (OAJ)

Suomen yrittäjät näkevät ammatillisen koulutuksen verkoston alueellisesti kattava ja toimiva kuten muutkin vastaajat. Sen sijaan muista vastaajista poiketen koulutuksen rahoitus vastaus on erilainen ja pitää sisällään ajatuksen järjestämisluvista.

”Rahoitus on tuloksellisuusperusteista. Koulutus kilpailutetaan säännöllisesti. Nykyisenkaltaisesta järjestämisluvapainetelystä on luovuttu.” (Suomen Yrittäjät)

Elinkeinoelämän liiton mukaan tulevaisuus on mahdollisuus:

”Ammatillinen koulutus on uudistuva, vetovoimainen ja kansanvälisesti kiin-

nostava koulutusmuoto, joka on toivottavasti yksi suomalaisen koulutusviennin kivijalka. Toivon, että vuonna 2025 suomalainen ammatillinen koulutus tunnetaan uudistumiskyvystään, sen tuottamasta kansainvälisesti korkeatasoisesta osaamisesta sekä koulutuksen ja työelämän kumppanuudesta, joka palvelee sekä opiskelijoiden että työpaikkojen tarpeita.” (EK)

Kuntaliiton vastaus noudattelee EK:n myönteistä linjaa ja sen mukaan:

”Erityisesti työssäolevien aikuisten osalta oppiminen tapahtuu pääsääntöisesti omalla työpaikalla, jossa opettajat toimivat osaamiskartoitusten tekijöinä sekä oppimispolkujen rakentajina. Työtehtävien kierto, mentorointi ja työpaikkaohjaus ovat työpaikoilla aktiivisessa käytössä osaamisen kehittämisessä.” (Kuntaliitto)

Järjestöjen mukaan suomalaisen ammatillisen koulutuksen tulevaisuus on valoisa huolimatta käynnissä olevista muutoksista. Nykyistä selkeämmin työelämän toivotaan olevan aktiivinen toimia koulutuksessa. Koulutuksen kustannusten jaosta ei muodostunut yhtenäistä linjaa, mikä on täysin ymmärrettävää, koska käynnissä ovat vasta vuonna 2016 käynnistetty reformi sekä kustannusten leikkaukset.

Johtopäätökset

Järjestöjen vastauksista välittyvä näkemys suomalaisesta ammatillisesta koulutuksesta merkittävänä kansallisena pääomana, jota tulee kehittää joustavammaksi siten, että 1990-luvun koulutuspoliittiset muutokset voidaan muovata kohden tulevaisuutta ja vuotta 2025. Vastausten avainsanoma on joustavuus ja yksilön osaamistarpeet suhteeseen

sa työelämän todellisuuteen ja sen nopeaan muutokseen. Koulutukselta toivotaan joustavuutta, mutta ammatillisen koulutuksen järjestelmää moititaan jäykkyydestä, mikä on saatava muuttumaan, jotta voidaan vastata tulevaisuuden osaamisvaatimuksiin.

Myös koulutuksen tuloksellisuuden vahvistaminen saa kaikilta järjestöiltä kannatusta, joskin eroja löytyy siinä, missä laajuudessa ja miten sitä tulisi soveltaa. Näkemyseroja on havaittavissa työntekijä- ja työnantajajärjestöjen välillä. Opiskelijajärjestö Osku kannattaa tulosvastuun lisäämistä selkeästi ja näkee sen edistävän erityisesti reformissa keskeisenä tavoitteena olevaa yksilöllisten opin-
topolkujen toteuttamista. Myös Elinkeinoelämän keskusliitto ja Suomen yrittäjät painottavat rahoituksen ja koulutuksen vaikuttavuuden yhteyttä. Kuntaliitto painottaa koulutuksen tasalaatuisuutta ja opiskelijoiden tasavertaisia mahdollisuuksia saada koulutusta.

Vastajaat ovat melko yhtä mieltä siitä, että ammatillisen koulutuksen tulee antaa merkittävästi myös elinikäisen oppimisen taitoja ja valmiuksia sekä ja mahdollistaa osaamisen päivittäminen työn vaatimusten mukaan. Erityisesti SAK korostaa hyvien perustaitojen takaamista myös ammatillisen koulutuksen suorittaneille.

Sen sijaan järjestöjen vastauksissa oli käsitelty melko vähän nuorten ja aikuisten koulutuksen raja-aitojen madaltamista tai koulutuksen päällekkäisyyksien poistamista. Melko vähän oli uusia avauksia työssä oppimisen joustavoittamiseksi tai koulutuksen ja työn rajapinnoilla olevien oppimisympäristöjen laajentamisesta. Näitä pohtivat eniten MTK, yrittäjäjärjestö ja opiskelijajärjestö

Aiempi tutkimus on osoittanut, että Suomessa koulutuksen todellisuudessa pieni piiri vaikuttaa voimakkaasti koulutuksen kehittämiseen ja tulevaisuuteen ja keskeisten sidosryhmien rooli on merkittävä (Meriläinen 2011), mikä vain vahvistuu tämän haastatteluaineiston myötä. Vaikuttajajärjestöjen näkemyserot ovat yllättävän pienet ja niitä yhdistää vahva koulutususkon, joka ikään kuin velvoittaa kehittämään ammatillista koulutusta.

Haastateltavat järjestöt ja yhdyshenkilöt

.....
Ammattikorkeakoulujen rehtorineuvosto Arene ry

Riitta Rissanen, toiminnanjohtaja

Elinkeinoelämän keskusliitto EK
Mirja Hannula, asiantuntija

Korkeakoulutettujen työmarkkina-keskusjärjestö AKAVA
Ida Mielityinen, asiantuntija

Maa- ja metsätaloustuottajain Keskusliitto MTK
Susanna Tauriainen, koulutusjohtaja

Opetusalan ammattijärjestö OAJ
Lauri Kurvonen, erityisasiantuntija
Tuovi Manninen, erityisasiantuntija
Inkeri Toikka, erityisasiantuntija
Nina Lahtinen, kehittämisspällikkö

Suomen Ammattiliittojen Keskusjärjestö SAK
Saana Siekkinen, työelämäasioiden johtaja
Mikko Koskinen, koulutusspällikkö

Suomen Kuntaliitto
Maarit Kallio-Savela, erityisasiantuntija

Suomen Opiskelija-Allianssi – OSKU ry
Maija Korhonen, pääsihteeri

Suomen Yrittäjät
Veli-Matti Lamppu, johtaja

Lähteet

- Ammattitutkintolaki L 306/1994.
Asetus ammatillisesta aikuiskoulutuksesta 812/1998.
- Hallituksen ohjelma. 2015. Ratkaisujen Suomi. Pääministeri Juha Sipilän hallituksen strateginen ohjelma 29.5.2015. Hallituksen julkaisusarja 19/2015. Valtioneuvoston kanslia. http://valtioneuvosto.fi/documents/10184/1433371/Tiedonanto_Sipil%C3%A4_29052015_final.pdf/6de03651-4770-492a-907f-89452141d0d5. Luettu 15.12.2015.
- Meriläinen, R. 2011. Valkolakki vai haalarit, vaiko molemmat. Koulutuspolitiikan vaikuttajien näkemykset toisen asteen kehityksestä. Helsingin yliopisto. Käyttäytymistieteellisen tiedekunnan julkaisuja.
- Opetushallitus. 2015. OSAAMISPERUSTEISUUS TODEKSI – askelmerkkejä koulutuksen järjestäjille. Tutke 2 –toimeenpanon tukimateriaali. Opetushallituksen julkaisuja. Oppaat ja käsikirjat 2015:9. Grano oy.
- Opetusministeriö. 2000. Koulutus ja tutkimus vuosina 1999 – 2004. Opetusministeriön julkaisuja. Helsinki: Edita Oyj.
- Opetusministeriö. 2004. Koulutus ja tutkimus 2003 – 2008. Kehittämissuunnitelma. Opetusministeriön julkaisuja 2004:6. Helsinki: Yliopistopaino Oy.
- Opetus- ja kulttuuriministeriö. 2012. Koulutus ja tutkimus vuosina 2011 – 2016. Kehittämissuunnitelma. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2012:1. Helsinki: Kopijyvä Oy.
- Opetusministeriön päätös (212/430/98) 23.6.1998 ammatillisen perustutkintojen kehittämisestä. Opetusministeriön työryhmien muistioita (14:1999) 3.6.1999. Ammatillisen peruskoulutuksen näyttöjen toteuttaminen.
- Rasku, S. 2015. Ammatillisen koulutuksen tutkintojärjestelmä muutosten edessä. Teoksessa S. Mahlamäki-Kultanen & R. Meriläinen (toim.), Ammattikasvatuksen tutkimuksen tulevaisuus. Ammattikasvatuksen aikakauskirja 17 (erikoisnumero), 66 – 75.
- Räkköläinen, M. 2005. Kansallisen näyttöperusteisen oppimistulosten arviointijärjestelmän kehittäminen ammatillisiin perustutkintoihin. Arviointikokeilusta kohti käytäntöä. Arviointi 3/2005. Opetushallitus. Helsinki: Hakapaino Oy.
- Räkköläinen, M. 2011. Mitä näytöt näyttävät. Luotettavuus ja luottamus ammatillisessa perustutkintojen näyttöperusteisessa arviointiprosessissa. Tampereen yliopiston julkaisuja. Acta Universitatis Tampereensis 1636. Tampere: Tampereen yliopistopaino O-y- Juvenes Print.